

Тема №10

ПРОГРАМУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

План

1. Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки
2. Поняття і види макроекономічного планування
3. Програмування як форма державного регулювання економіки
4. Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки
5. Становлення національної системи планування

1. Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки

- *Прогнозування в найбільш загальній формі може бути визначено як знання наперед, вид діяльності, спрямований на отримання інформації про майбутнє та визначення альтернативних шляхів і способів досягнення намічених цілей.*
- Правові, економічні та організаційні засади системи прогнозування визначені Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України». *Державне прогнозування економічного та соціального розвитку* забезпечує науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку.
- *Об'єктами макроекономічного прогнозування* є національна економіка певної країни, окремі галузі економіки, адміністративно-територіальні одиниці, сукупність економічних суб'єктів (домогосподарства, підприємства, державний і зовнішньоекономічний сектор).

Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки

Сучасна система прогнозування розвитку національної економіки будується на наступних принципах:

- **принцип цілісності** забезпечується розробленням взаємоузгоджених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць на коротко- та середньостроковий періоди;
- **принцип комплексності** визначається необхідністю формування ефективної структури економіки і потребує обґрунтування раціональної галузевої структури виробництва, її спеціалізації з урахуванням економічно вигідних міжрегіональних та зовнішньоекономічних зв'язків;
- **принцип науковості** ґрунтується на всебічному врахуванні в економічних прогнозах вимог об'єктивних законів розвитку суспільства, глибокому вивченні досягнень вітчизняного та іноземного досвіду прогнозування, на широкому використанні методик і моделей як умови наукового формування прогнозів;
- **принцип реальності**: при прогнозуванні шляхів і строків досягнення можливих станів об'єкта необхідно враховувати забезпеченість матеріальними, трудовими, фінансовими і природними ресурсами та найефективніше їх використання.

Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки

Сучасна система прогнозування розвитку національної економіки будується на наступних принципах:

- *принцип погодженості суспільних, колективних і особистих інтересів*: соціально-економічний розвиток країни за лежить від того, наскільки загальнодержавні інтереси збігаються з інтересами трудового колективу й окремого працівника щодо кінцевих результатів праці.
- *принцип гласності*: інформованість про цілі розвитку;
- *принцип самостійності*: відповідальність за розробку прогнозних документів і можливі наслідки їх виконання на всіх рівнях;
- *принцип альтернативності* передбачає розвиток національної економіки по різних траєкторіях і визначення можливих варіантів досягнення намічених цілей;
- *принцип послідовного подолання невизначеності*: прогноз не є догмою, а лише орієнтиром майбутнього розвитку, засобом отримання інформації про майбутнє.

Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки

Прогнозування має за мету вирішення трьох взаємопов'язаних завдань:

- визначення майбутніх станів об'єкта, що досліджується, на основі вивчення тенденцій та закономірностей його розвитку в минулому та теперішньому і умовне їх перенесення на майбутнє (*цільовий прогноз*);
- визначення альтернативних шляхів і строків досягнення бажаних станів об'єкта прогнозування, які беруться за мету, з урахуванням наявних ресурсів (*програмний прогноз*);
- оцінка прийнятих рішень (програм та планів економічного і соціального розвитку країни) з позицій їх наслідків у прогнозованому періоді (*оціночний прогноз*).

Сутність та значення прогнозування розвитку національної економіки

Процедура прогнозування здійснюється в три етапи: ретроспекція, діагноз, проспекція.

- **Ретроспекцією** називається етап прогнозування, на якому досліджується історія розвитку об'єкта прогнозування для одержання його систематизованого опису. На стадії ретроспекції відбувається збір, збереження й обробка інформації, визначення джерел, необхідних для прогнозування, з'ясовуються структура і склад характеристик об'єкта прогнозування, формулюється і уточнюється завдання прогнозування.
- **Діагноз** являє собою етап прогнозування, на якому досліджується систематизований опис об'єкта прогнозування з метою виявлення тенденції його розвитку. На етапі діагнозу створюється математична модель об'єкта прогнозування, встановлюється ступінь її адекватності реальному об'єкту та здійснюється вибір методів прогнозування.
- **Проспекція** являє собою етап прогнозування, на якому за даними діагнозу розробляються прогнози об'єкта прогнозування, здійснюється верифікація прогнозу, тобто оцінка його адекватності і точності. Визначається оптимальний прогноз - максимально наближений до реальних цифр, з урахуванням наявної на даний момент інформації.

В результаті прогнозування процесів і тенденцій розвитку економіки визначаються можливі стани економічного і соціального розвитку країни в майбутньому, пропонуються альтернативні шляхи їх досягнення, формуються програми майбутнього розвитку з урахуванням найбільш прийнятних варіантів, наявних ресурсів та стратегічних цілей.

Прокоментуйте ці проблеми та дайте відповіді на питання:

1. В чому полягає головна мета прогнозування розвитку національної економіки?
2. Якими законодавчими актами регулюється процес розробки прогнозів в Україні?
3. Назвіть основні принципи державного прогнозування.
4. Як реалізація комплексних програм враховується в стратегії економічного та соціального розвитку?

2. **Поняття і види макроекономічного планування**

План - це належним чином оформлене і затверджене управлінське рішення, в якому відображено завдання (система завдань) і конкретизована послідовність його виконання з визначенням необхідних ресурсів, обсягів фінансування, термінів реалізації окремих заходів та виконавців.

Основним в процесі планування є наукова постановка цілей майбутнього розвитку та вироблення дієвих засобів їх досягнення. Планування базується на опрацюванні вихідної інформації і передбачає наукову постановку мети та вибір засобів і шляхів її досягнення серед визначених прогнозом альтернатив розвитку.

Сутність соціально-економічного планування полягає у формуванні управлінських рішень щодо обґрунтування конкретних цілей і пріоритетів розвитку економіки, строків їх досягнення та визначення напрямків і способів використання наявних матеріальних, трудових, фінансових ресурсів для реалізації намічених програм.

Поняття і види макроекономічного планування

В залежності від ступеня конкретності і форми вияву планування може бути директивним, індикативним, стратегічним, поточним.

Директивне планування передбачає розроблення планів, які мають силу закону і є обов'язковими для виконання. Директивне планування набуло розвитку в бувшому СРСР і застосовувалося як безальтернативна форма на рівні підприємства та економіки в цілому.

В сучасних умовах директивне планування на макроекономічному рівні може використовуватися для розв'язання окремих найважливіших завдань, які мають загальнонаціональне значення. Але терміни та масштаби такого планування мають бути строго обмежені. Елементи директивного планування використовувалися європейськими країнами в післявоєнний період для відбудови національних економік.

В сучасному господарському житті директивне планування застосовується на рівні підприємства і полягає у формуванні обов'язкових для виконання планів щодо обсягів та структури виробництва, термінів виконання, кошторису витрат, конкретних виконавців.

Поняття і види макроекономічного планування

Індикативне планування має рекомендаційний характер, є орієнтиром щодо основних цілей і напрямків розвитку економіки.

Процес індикативного планування передбачає формування системи контрольних цифр (індикаторів), досягнення яких є бажаним і відповідає державній соціально-економічній політиці.

Серед індикаторів соціально-економічного розвитку макроекономічні показники, що характеризують кількісні і якісні параметри розвитку економічної системи - динаміку і структуру економіки, ефективність функціонування реального сектору економіки, рівень життя населення, зовнішньоекономічні зв'язки.

Поряд з контрольними цифрами індикативне планування допускає можливість включення в план:

- конкретні завдання для державного сектора, в т.ч. державні замовлення в форматі міжгалузевих зв'язків та експортно-імпортних потоків;
- систему норм і нормативів (нормативи споживання, норми амортизаційних відрахувань, норми обов'язкових банківських резервів тощо);
- ліміти економічних регуляторів (ціни, відсоткові ставки, рівень зовнішньої заборгованості).

Поняття і види макроекономічного планування

Стратегічне планування зорієнтоване на довгострокову перспективу і передбачає визначення головних пріоритетів розвитку національної економіки у формі основних напрямків економічного та соціального розвитку.

За допомогою стратегічного планування визначають шляхи подальшого розвитку суспільства, принципи такого розвитку і основні рушійні сили. На відміну від поточного планування, яке характеризується розробкою конкретних показників та їх доведенням до виконавців, суть стратегічного планування полягає у визначенні науково обґрунтованої концепції розвитку і створенні передумов для її реалізації.

До основних методів планування відносяться:

- *балансовий метод*, суть якого полягає в забезпеченні пропорційності між потребами і ресурсами за допомогою системи балансів.
- *нормативний метод*, заснований на визначенні системи матеріальних, трудових і фінансових норм і нормативів, порядку і методів їх використання для розробки та обґрунтування планових рішень;
- *економіко-математичний метод*, суть якого полягає у побудові математичної моделі економічного об'єкта. Це дозволяє виділити і формально описати причинно-наслідкові зв'язки економічних процесів і визначити параметри залежності змінних;
- *програмно - гувльовий метод* - це спосіб формування системи планових рішень на основі виокремлення пріоритетів економічного, соціального і науково-технічного розвитку і розробки взаємопов'язаних макроекономічних, галузевих і регіональних програм.

Прокоментуйте ці проблеми та дайте відповіді на питання:

1. Охарактеризуйте етапи прогнозування.
2. У чому полягають особливості макроекономічного планування?
3. Чи може прогнозування в умовах ринкової економіки замінити план?

3.Програмування як форма державного регулювання економіки

Поширеною формою планування є *програмування* - встановлення послідовності конкретних заходів для реалізації планів. Суть державного програмування полягає в розробці цільових комплексних програм, необхідних для реалізації того чи іншого конкретного аспекту плану.

Цільова комплексна програма передбачає розв'язання пріоритетних проблем розвитку економіки. Це документ, в якому визначена мета, заплановані конкретні шляхи і ефективні засоби її досягнення, вписані джерела фінансування програмних заходів і терміни їх виконання.

Програму складають на весь період реалізації намічених цілей, з виділенням послідовних етапів здійснення. Комплексність програми передбачає здійснення сукупності взаємопов'язаних соціально-економічних, виробничих, науково-дослідних, організаційних заходів, для вирішення визначеної у плані пріоритетної проблеми.

Програмування як форма державного регулювання економіки

В загальному вигляді програма містить наступні блоки:

- **Цільовий блок:** Формування переліку нагальних проблем і обґрунтування необхідності її вирішення програмним способом. Побудова «дерева цілей», в якому відображено внутрішню структуру поставленої проблеми, з виокремленням підпрограм, вирішення яких підпорядковано генеральній меті.
- **Виконавчий блок:** Описання послідовності заходів для вирішення конкретних підпрограм, виходячи з побудованої ієрархії цілей. Визначення змісту завдань, термінів їх виконання і виконавців.
- **Ресурсний блок:** Розрахунок основних показників програми. Оцінка необхідних ресурсів для реалізації програми (техніко-економічне обґрунтування). Визначення джерел і способів їх отримання.
- **Організаційний блок:** Управління розробкою плану-графіку виконання програми. Оцінка ефективності програми та окремих підпрограм. Оформлення програмних документів, узгодження і затвердження програми. Управління реалізацією програми.
- **Оціночний блок:** Формування системи зведених показників виконання програми. Визначення ступеня їх відповідності очікуваним кінцевим результатам.

Програмування як форма державного регулювання економіки

У відповідності до генеральної мети комплексні програми поділяють на:

- **соціально-економічні** (спрямовані на розв'язання проблем підвищення матеріального і культурного рівня життя народу);
- **науково-технічні** (передбачають розв'язання наукових і технічних проблем, впровадження досягнень науки і техніки у виробництво, формування нового технологічного укладу);
- **виробничо-економічні** (спрямовані на підвищення ефективності виробництва, розвиток нових виробництв);
- **територіальні** (спрямовані на розвиток регіонів країни, забезпечення їх цілісності, освоєння нових територій);
- **екологічні** (передбачають проведення комплексу заходів природоохоронного характеру);
- **організаційно-господарські** (спрямовані на вдосконалення організації управління господарськими системами).

В залежності від масштабів виокремлюють наступні типи цільових комплексних програм:

- міжнародні;
- народногосподарські;
- міжгалузеві;
- галузеві;
- регіональні.

Програмування як форма державного регулювання економіки

Перелік цільових комплексних програм формується у відповідності до пріоритетів, які визначаються прогнозом економічного і соціального розвитку країни, стратегічними напрямками бюджетної, цінової, валютної політики, станом і прогнозом державного бюджету.

Для фінансування загальнодержавних програм в бюджеті на наступний період закладаються ресурси, які акумулюються в спеціально сформованих фондах цільового призначення.

Державні цільові фонди - це відокремлені фінансові ресурси держави, які забезпечують виконання намічених державою пріоритетних сфер економічного та соціального розвитку. Програми чи окремі заходи програм можуть фінансуватися за рахунок місцевих бюджетів і позабюджетних джерел.

Таким чином, цільові програми мають за мету вирішення нагальних проблем розвитку країни. Всі програми взаємопов'язані глобальною програмою економічного і соціального розвитку країни на коротко- та середньостроковий період.

Прокоментуйте ці проблеми та дайте відповіді на питання:

1. Проаналізуйте види планування.
2. Назвіть основні методи планування.
3. Назвіть переваги і недоліки директивного планування.

4. Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки

Початок ХХ ст. ознаменувався новим якісним етапом еволюції ринкової економіки. В умовах активного розвитку монополій і послаблення ринкових механізмів держава бере на себе функцію організатора конкурентно-ринкових відносин.

До компетенції держави належать: створення умов економічної конкуренції, рівноправності різних форм власності та господарювання, захист конкурентного середовища, недопущення зовнішнього впливу на ціновий механізм тощо.

В роки першої світової війни посилення державного регулювання проявляється в активному запровадженні урядами європейських країн системи національного планування.

Зокрема, в 1914 р. уряд Німеччини здійснив низку заходів щодо організації системи планування в промисловості. Організаційні ідеї базувалися на принципах свободи підприємництва, самоуправління промисловості в поєднанні з державним постачанням імпортової сировини з метою її раціонального використання.

Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки

Державне регулювання економіки Франції в роки першої світової війни ґрунтувалося на економічних методах в поєднанні з адміністративним впливом на ціни. До 60-х років ХХ ст. французька система планування мала директивний характер, що було зумовлено потребою акумуляції ресурсів для швидкого відновлення продуктивних сил в повоєнні періоди. Наприкінці 60-х років було здійснено перехід до індикативного планування, що дало можливість координувати інтереси держави і приватного бізнесу.

В сучасній Франції планування є найважливішою формою державного регулювання економіки.

Входження до Євросоюзу зумовило необхідність переходу від індикативного до стратегічного планування, яке здійснюється в чотири етапи.

- *I етап - «перспективний аналіз»* (етап прогнозування - прим. авт.). Полягає у вирішенні двох взаємопов'язаних завдань: формуванні довгострокової перспективи розвитку на 5 років та більше; визначенні тенденцій та закономірностей розвитку економіки і спробі передбачити заздалегідь «точки розриву», тобто моменти зміни напряму цих тенденцій.
- *II етап - «стратегічне міркування»*. На цьому етапі здійснюється оцінка макроекономічних чинників розвитку економіки. Виокремлюють «сильні» сторони, якими необхідно скористатися та «слабкі», які необхідно компенсувати.
- *III етап - планування*. Полягає у розробці системи планів на найближчі чотири - п'ять років з конкретизацією послідовності їх виконання та визначенням необхідних ресурсів.
- *IV етап - програмування*. Цілі, окреслені у середньостроковому плані, розбиваються на пріоритетні програми.

Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки

Специфіка економіки Великобританії полягає в її високій імпортозалежності. На 90% економіка Великобританії працює на привізній сировині. Це і визначає потребу державного втручання в економіку. Ефективність такого втручання полягає в знаходженні оптимуму між ринковими та державними регуляторами. Основний вплив на розвиток економіки держава здійснює через систему держзамовлень та маніпулювання податками. Великобританія займає перше місце серед розвинених ринкових країн щодо питомої частки держави в національних капіталовкладеннях.

Посилення державного втручання в економіку на початку ХХ ст. мало місце навіть в США. З метою встановлення урядового контролю над виробництвом було створено державні комітети палива, продовольства, робочої сили, транспорту. Після «великої депресії» 1929—1933 рр. урядом США було проголошено «новий курс», в основі якого ідея державного регулювання та планування національної економіки.

Характерними формами регулювання економіки США на сучасному етапі є прогнозування та стратегічне планування. При складанні стратегічного плану враховується необхідність виконання найважливіших програм - економічних, соціальних, політичних, глобальних.

Система стратегічного планування в США містить три підсистеми: прогнозування в системі державного регулювання; планування на рівні окремого підприємства; комерційне прогнозування. Основою стратегії розвитку економіки США на сучасному етапі є розвиток технічних знань, виробництво нової техніки і продукування технологій. Вирішенню цих проблем підпорядковані податкова і кредитна системи.

Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки

Особливістю загальнодержавного регулювання в Японії є його яскраво виражена технологічна спрямованість. Основною умовою досягнення соціально-економічних цілей є забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку. Цим пояснюється тісний взаємозв'язок системи соціально-економічного планування та науково-технічного програмування.

П'ятирічні плани соціально-економічного розвитку, які розробляються в Японії починаючи з 1956 року, мають індикативний характер. В них зафіксовані лише найважливіші стратегічні цілі, визначені альтернативні шляхи їх досягнення і окреслені основні проблеми з якими можуть зіткнутися уряд та підприємці в процесі їх виконання.

Історичний досвід Японії засвідчив правильність сформованої системи державного регулювання, в якій планування не суперечить ринку, а створює ефективні умови для його розвитку.

Зарубіжний досвід планового регулювання ринкової економіки

Цікавим представляється досвід Китаю. Наприкінці 1970-х років в Китаї, більш ніж на десятиріччя раніше реформ у Східній Європі, почався процес ринкових перетворень.

Специфікою трансформації економіки стало вдале поєднання державного сектору з ринковим. Багатоукладність набула значного поширення в сільському господарстві, виробництві споживчих товарів та послуг, торгівлі. В державному секторі збереглося директивне планування. Для комерційних структур орієнтиром розвитку стало індикативне планування в поєднанні з ринковими індикаторами. Симбіоз державного регулювання і ринку, плановості і ліберальності забезпечили Китаю стрімкий економічний розвиток.

Зарубіжний досвід державного регулювання ринкової економіки свідчить про широке застосування на сучасному етапі різноманітних форм прогнозування, середньо- і довгострокового (стратегічного) планування та програмування, за допомогою яких уряд визначає загальну стратегію розвитку, координує та забезпечує інформацією господарські структури. Кожна з національних моделей державного регулювання має свою специфіку і представляє певний інтерес в контексті вивчення досвіду та його використання в процесі формування національної системи державного регулювання економіки України.

Прокоментуйте ці проблеми та дайте відповіді на питання:

1. Який зміст і порядок розробки цільових комплексних програм?
2. Перерахуйте джерела фінансування цільових комплексних програм.
3. На основі аналізу історичної ситуації дослідіть причини формування адміністративно-командної системи в СРСР.

5. Становлення національної системи планування

Перший етап - взаємодія планових та ринкових засад.

- Наукова система планування розвитку національного господарства сформувалася в роки непу (1921-1923). Була розроблена методологія і організація планування, апробовані різноманітні форми і методи господарських планів в умовах ринкових відносин. Значним досягненням нової економічної політики було формування економічної системи, яка забезпечувала взаємодію планових та ринкових засад.
- Розвиток товарно-грошових відносин супроводжувався плануванням виробництва, грошової і фінансово-кредитної системи. Характерною рисою системи планування був її індикативний характер і поступова відмова від адміністративно-командних методів управління. В Україні планове регулювання ринкових відносин забезпечувалося Вищою радою народного господарства (ВРНГ). За центральним економічним органом республіки закріплювалася функція розробки стратегічних народногосподарських завдань.
- Основним завданням діяльності Держплану України в роки непу було забезпечення взаємодії планових та ринкових засад в економіці. Система непу мала позитивні наслідки, забезпечивши повоєнне відновлення виробництва, подальший розвиток і реконструкцію всього народного господарства. Таким чином, функціонування економічної системи непу стало практичним підтвердженням можливості і високої ефективності функціонування ринкової економіки на планових засадах.

Становлення національної системи планування

Другий етап - формування системи жорсткого централізму.

- Наприкінці 20-х років намітилася тенденція відходу від ринкової організації виробництва. Форсована індустріалізація народного господарства, а з початку 30-х років і колективізація сільського господарства вимагали акумуляції значних ресурсів і контролю за їх використанням. Розвиток планування відбувався в напрямку все більшого охоплення планом різних сегментів народного господарства.
- Сформовано баланс народного господарства, який містить баланс суспільного продукту, національного доходу, основних фондів, фінансів, робочої сили, найважливіші матеріальні баланси в річному розрізі.
- Поряд з розвитком наукових засад планування, нагромадилися негативні процеси в системі управління. Індустріалізація, воєнний період та повоєнне відновлення народного господарства зумовили тотальне одержавлення економіки, відмову від товарно-грошових відносин, використання директивних методів управління, які й стали синонімами планової організації.
- Підпорядкування плану всіх галузей народного господарства є в цілому прогресивною тенденцією, яка визначає системний характер процесу планування. Водночас, надмірна конкретизація планових завдань, директивний характер планування, жорстка регламентація і безальтернативність виконання планів на рівні підприємства є свідченням зміцнення командно-адміністративних засад управління

Становлення національної системи планування

- *Третій етап розвитку національної системи управління* започатковано проведенням реформи в промисловості (вересень 1965 р.) та сільському господарстві. Поставлено питання про необхідність запровадження економічних методів управління, активізації товарно-грошових відносин, надання широких прав підприємствам в сфері планування господарської діяльності.
- Починаючи з 1966 року, з метою підвищення наукової обґрунтованості та реальності при складанні планів, здійснюється розробка прогнозів економічного та соціального розвитку. Проте, реформа не мала позитивних наслідків, оскільки закладені в її основі завдання мали частковий, безсистемний характер, не усували самих принципів командно-адміністративного механізму.
- Кінець 60-х років позначився різким сповільненням темпів економічного розвитку. Централізована планова економіка не змогла вчасно відреагувати на негативні тенденції через відсутність дієвого цінового механізму. Подальший екстенсивний розвиток, неефективне використання ресурсів, які залучалися до господарського обороту, нераціональне використання інвестицій та зниження їх капіталовіддачі, директивне планування та централізований розподіл ресурсів, відсутність дієвого мотиваційного механізму призвели до нагромадження кризових явищ в економіці та суспільстві в цілому.

Становлення національної системи планування

Четвертий етап — крах адміністративно-командної економіки.

В 1985 році проголошено нову економічну стратегію розвитку на засадах «гласності», «прискорення» і «перебудови».

Основними її напрямками є:

- інтенсифікація народного господарства на основі використання НТП;
 - орієнтація на посилення соціальної спрямованості розвитку економіки;
 - перехід від адміністративно-командних до економічних методів управління;
 - функціонування підприємств на засадах господарського розрахунку.
-
- З 1990 року було проголошено курс на формування ринкової економіки. Відхід від адміністративно-командної системи ототожнювався з відмовою від плану.
 - Ліберально налаштованими політиками і спеціалістами, вихованими на ідеях Мізеса і Хайека, нашвидкуруч було розроблено курс «переходу до ринку» без належного теоретичного обґрунтування. Суть його полягала у ліквідації Держплану і галузевих міністерств, приватизації власності, відпуску цін. Єдиним регулятором економіки було визнано ринковий механізм.

Прокоментуйте ці проблеми та дайте відповіді на питання:

1. Дайте класифікацію цільових комплексних програм.
2. У чому полягають особливості планового регулювання ринкових економік зарубіжних країн?
3. Охарактеризуйте основні етапи становлення національної системи планування.
4. У чому полягає специфіка національних систем державного регулювання економіки?